

1333. Contra quos Carneades ita multa disseruit, ut excitaret homines non socordes ad veri investigandi cupiditatem. Res enim nulla est, de qua tantopere non solum indocti, sed etiam docti dissentiant: quorum opiniones quum tam variae sint tamque inter se dissidentes, alterum fieri profecto potest, ut earum nulla; alterum certe non potest, ut plus una vera sit. (CIC.)

Existit Deus.

1334. Quid potest esse tam perspicuum, quum coelum suspeximus, quam esse aliquod numen praestantissimae mentis, quo haec regantur? Quod ni ita esset, qui potuisset assensu omnium dicere Ennius «patrem divumque hominumque»? Quod qui dubitet, haud sane intelligo, cur non idem sol sit¹ an nullus sit dubitare possit.

1335. Quod nisi cognitum comprehensumque animis haberemus, non tam stabilis opinio permaneret nec confirmaretur diuturnitate temporis nec una cum saeculis aetatibusque hominum inveterare potuisset. Etenim videmus ceteras opiniones fictas atque vanas diuturnitate extabuisse. Quis enim hippocentaurum fuisse aut chimaeram putat? quaeve anus tam excors inveniri potest, quae² illa, quae quondam credebantur apud inferos portenta, extimescat? Opinionum enim commenta delet dies, naturae iudicia confirmat. (CIC.)

Cursus astrorum.

1336. Sol inflectens cursum tum ad septentriones tum ad meridiem aestatem et hiemem efficit et ea duo tempora, quae ver et autumnus appellantur; quorum alterum hiemi senescenti adjunctum est, alterum aestati. Ita ex quatuor temporum mutationibus omnium, quae terra marique gignuntur, initia causaeque ducuntur. Solis annuos cursus luna consequitur; cuius tenuissimum lumen facit proximus accessus ad solem, digressus autem longissimus quisque plenissimum. Neque solum ejus species ac forma mutatur tum crescendo tum deficiendo, sed etiam regio; quae tum est aquilonalis, tum australis.

¹ Vide n. 333, b.

² Vide n. 388.

1337. In lunae quoque cursu est et brumae quaedam et solstitii similitudo; multaque ab ea manant et fluunt, quibus et animantes alantur et pubescant, quae oriuntur e terra. Maxime vero sunt admirabiles motus earum quinque stellarum, quae falso vocantur errantes; nihil enim errat, quod in omni aeternitate conservat progressus et regressus reliquosque motus constantes et ratos.

1338. Quod eo est admirabilius in his stellis, quia tum occultantur tum rursus aperiuntur, tum abeunt tum antecedunt, tum subsequuntur tum celerius moventur, tum tardius tum omnino ne moventur quidem, sed ad quoddam tempus insistunt. Quarum ex disparibus motionibus magnum annum mathematici nominaverunt, qui tunc efficitur, quum solis et lunae et quinque errantium ad eandem inter se comparisonem, confectis omnium spatiis, est facta conversio. (CIC.)

De ratione naturae.

1339. Alii naturam censent esse vim quandam sine ratione cientem motus in corporibus necessarios, alii autem vim participem rationis atque ordinis, cujus sollertiam nulla ars, nemo opifex consequi possit imitando. Seminis enim vim esse tantam, ut, si inciderit in concipientem naturam nactumque sit materiam, qua augeatur, alia efficiat, quae per stirpes alantur suas; alia, quae etiam sentire possint.

1340. Sunt autem qui omnia naturae nomine appellent, ut Epicurus; qui vult omnium, quae sint¹, naturam esse corpora et inane, quaeque his accidant. Sed quum nos dicimus natura constare mundum, non ita dicimus ut glebam, ut fragmentum lapidis; sed ut arborem, ut animal, in quibus multa temeritas, sed ordo apparet et artis quaedam similitudo. (CIC.)

Mundus non casu factus est.

1341. Si omnes mundi partes ita constitutae sunt, ut neque ad usum meliores potuerint esse neque ad speciem

¹ Vide n. 258, a.

pulchriores; videamus utrum¹ ea fortuita sint, an cohaerere nullo modo potuerint nisi sensu moderante divinaque providentia. Si ergo meliora sunt ea, quae natura, quam illa, quae arte perfecta sunt, neque ars efficit quidquam sine ratione; ne natura quidem habenda est rationis experts. Qui igitur convenit, signum aut tabulam pictam quum aspexeris, scire adhibitam esse artem; quumque procul cursum navigii videris, non dubitare quin² id ratione atque arte moveatur; aut quum solarium contemplere, intelligere declarari horas arte, non casu; mundum autem, qui et has ipsas artes et earum artifices et cuncta complectatur, consilii et rationis esse expertem putare?

1342. Quodsi in Scythiam hanc sphaeram aliquis tulerit, quam nuper Posidonius effecit, cujus singulae conversiones idem efficiunt in sole et in luna et in quinque stellis errantibus, quod³ efficitur in coelo singulis diebus et noctibus; quis in illa barbarie dubitet, quin² ea sphaera perfecta sit ratione? (CIC.)

Ordo mundi.

1343. Terra sita in media parte mundi circumfusa undique est hac spirabili natura, cui nomen est aër: hunc rursus amplectitur immensus aether; ex aethere innumerabiles flammae siderum existunt, quorum est princeps sol, multis partibus⁴ amplior quam terra universa. Atque hi tanti ignes tamque multi non modo nihil nocent terris, sed ita prosunt, ut, si moti loco sint, conflagrare terras necesse sit a tantis ardoribus, temperatione sublata.

1344. Hic ego non mirer esse quemquam, qui sibi persuadeat mundum effici pulcherrimum ex corporum concursione fortuita? Hoc qui existimet fieri potuisse, non intelligo, cur non idem putet, si formae litterarum innumerabiles aliquo conjiciantur, posse ex his in terram excussis annales Ennii, ut deinceps legi possint, effici. Quodsi mundum efficere potest concursus atomorum, cur porticum, cur templum, cur urbem non potest?

¹ Vide n. 335, a. ² Vide n. 212. ³ Vide n. 68, b. ⁴ Vide 243, b.

Certe ita temere de mundo effutiunt, ut mihi quidem numquam hunc admirabilem coeli ornatum suspexisse videantur.

1345. Praeclare ergo Aristoteles: si essent, inquit, qui sub terra semper habitavissent nec exissent umquam supra terram, accepissent autem fama esse quoddam numen; deinde, patefactis terrae faucibus, ex suis sedibus evasisissent in haec loca, quae nos incolimus; quum repente terram et maria coelumque vidissent, nubium magnitudinem ventorumque vim cognovissent aspexissentque solem; et quum terras nox opacasset, coelum cernerent astris distinctum, profecto et esse Deum et haec tanta opera Dei esse arbitrarentur. (CIC.)

De stomacho et aspera arteria.

1346. Quum vita animantium tribus rebus teneatur: cibo, potione, spiritu; ad haec omnia percipienda os est aptissimum. Dentibus autem in ore constructis manditur, atque ab his extenuatur et molitur cibus; eorum adversi morsu dividunt escas, intimi conficiunt, qui genuini vocantur; stomachus autem ad radices linguae haerens accipit ea, quae ex ore illabuntur; et tonsillas utraque ex parte attingens palato extremo atque intimo terminatur.

1347. Aspera arteria (sic enim a medicis appellatur) ostium habet adjunctum linguae radicibus paullo supra quam ad linguam stomachus annectitur; eaque ad pulmones usque pertinet accipitque animam eam, quae ducta sit spiritu, eamque a pulmonibus reddit: quare tegitur quodam quasi operculo, quod ob eam causam datum est, ne, siquid in eam cibi¹ forte incidisset, spiritus impediretur. Sed quum alvi natura subjecta stomacho cibi et potionis sit receptaculum, pulmones autem et cor extrinsecus spiritum adducant, in alvo multa sunt mirabiliter effecta, quae constat fere e nervis.

1348. Est autem multiplex et tortuosa arcetque et continet, sive illud aridum est sive humidum, quod recipit, ut id mutari et concoqui possit; eaque tunc astringitur tum rela-

¹ Vide n. 62.

xatur, atque omne, quod accipit, cogit et confundit, ut facile et calore, quem multum habet exterendo¹ cibo, et praeterea spiritu omnia cocta atque confecta in reliquum corpus dividantur. (CIC.)

Vasa a Diodoro conatur Verres furari.

1349. Accipite, si vultis, iudices, rem ejusmodi, ut amentiam singularem Verris perspicere possitis. Melitensis Diodorus est, qui apud vos antea testimonium dixit. Is Lilybaei multos jam annos habitat, homo et domi nobilis et apud eos, quo² se contulit, propter virtutem gratus. De hoc Verri dicitur habere eum perbona toreumata: in his pocula duo quaedam Mentoribus manu summo artificio facta.

1350. Quod iste ubi audivit, sic cupiditate inflammatus est non solum inspiciendi, verum etiam auferendi, ut Diodorum ad se vocaret ac posceret. Ille, qui ea non invitus haberet, respondet se Lilybaei non habere; Melitae apud quendam propinquum suum reliquisse. Tum iste continuo mittit homines certos Melitam; scribit ad quosdam Melitenses, ut ea vasa perquirant; rogat Diodorum, ut ad illum suum propinquum det litteras.

1351. Diodorus, qui sua servare vellet, propinquo suo scribit, ut iis, qui a Verre venissent, responderet illud argentum se paucis illis diebus misisse Lilybaeum³. Ipse interea discedit; quod ubi audivit iste, usque eo est commotus, ut sine ulla dubitatione insanire omnibus ac furere videretur. Quia non potuerat argentum eripere, ipse a Diodoro erepta sibi vasa dicebat; minitari absentibus Diodoro, vociferari palam, lacrymas interdum vix tenere.

1352. Eriphylam accepimus in fabulis ea cupiditate fuisse, ut, cum vidisset monile ex auro et gemmis, pulchritudine ejus incensa salutem viri proderet. Similis istius cupiditas: hoc etiam acrior, quod illa cupiebat id, quod viderat; hujus libidines non solum oculis, sed etiam auribus excitantur. (CIC.)

¹ Vide n. 355, c.

² Vide n. 305, a.

³ Vide n. 278, b.

Simulacrum Dianae furatur Verres.

1353. Erat apud Segestanos ex aere simulacrum Dianae, tum summa et antiquissima praeditum religione tum singulari opere artificioque perfectum. Colebatur a civibus, ab omnibus advenis visebatur. Quum quaestor essem, nihil mihi ab illis est demonstratum prius. Erat admodum excelsum signum cum stola; verumtamen inerat in illa magnitudine aetas atque habitus virginalis. Sagittae pendebant ab humero; sinistra manu retinebat arcum; dextra ardentem faciem praeferebat.

1354. Hanc quum iste sacrorum hostis religionumque praedo vidisset, quasi illa face percussus esset, ita flagrare cupiditate atque amentia coepit. Imperat magistratibus, ut eam demoliantur et sibi¹ dent; nihil sibi gratus ostendit futurum. Illi vero dicere² id sibi nefas esse seque tum summa religione tum summo metu legum et judiciorum teneri. Opponebant nomen Africani; donum populi Romani illud esse dicebant; nihil se in eo potestatis habere.

1355. Tunc iste sic coepit vexare civitatem, ut multis malis magnoque metu victi Segestani imperio praetoris parendum esse decreverint. (CIC.)

Simulacrum Mercurii furatur Verres.

1356. Mercurium, qui sacris anniversariis in Sicilia colebatur, mandat Verres proagoro Sopatro, ut demoliatur. Respondetur ei senatum non permittere; poenam capitis constitutam, si injussu senatus quisquam attigisset; simul religio commemoratur. Tum iste: quam mihi religionem narras? quam poenam? quem senatum? vivum te non relinquam; moriere virgis, nisi³ signum traditur.

1357. Sopater flens ad senatum defert istius cupiditatem minasque demonstrat. Senatus Sopatro responsum nullum dat. Sopater praetoris arcessitus nuntio negat rem ullo modo fieri posse.

¹ Vide n. 76, a.

² Vide n. 314, a.

³ Vide n. 363, b.

1358. Erat hiems summa, tempestas perfrigida, imber maximus; quum¹ iste imperat lictoribus, ut Sopatrum de porticu, in qua sedebat, in forum dejiciant nudumque constituent. Vix erat hoc plane imperatum, quum illum spoliatum stipatumque lictoribus videres. Omnes ideo putabant, ut miser atque innocens virgis caederetur. Fefellit haec homines opinio. Leniter hominem clementerque accepit.

1359. Equestris est medio in foro statua Marcelli: in ea Sopatrum, hominem tum domi nobilem tum summo magistratu praeditum, divaricari ac deligari jubet. Quo cruciatu sit affectus, venire in mentem necesse est omnibus, quum esset vinctus, nudus in aere, in imbri, in frigore. Neque finis huic injuriae factus est, donec populus atrocitate rei commotus senatum clamore coëgit, ut Verri simulacrum Mercurii polliceretur.

(CIC.)

Conatur Verres auferre simulacrum Herculis.

1360. Herculis templum est apud Agrigentinos non longe a foro sane sanctum apud illos et religiosum. Ibi est ex aere simulacrum ipsius Herculis, quo non facile quidquam dixerim me vidisse pulchrius; tametsi non tam multum in istis rebus intelligo, quam multa vidi. Ad hoc templum, quum esset Verres Agrigenti, nocte intempesta servorum armatorum fit concursus atque impetus. Clamor a vigilibus fanique custodibus tollitur. Qui primo obsistere ac defendere conarentur, male mulcati clavis ac fustibus repelluntur. Postea, convulsis repagulis effractisque valvis, demoliri signum conantur.

1361. Interea ex clamore fama percrebuit tota urbe expugnari deos patrios, non repentino praedonum impetu, sed ex domo atque cohorte praetoria manum fugitivorum instructam venisse. Nemo Agrigenti neque aetate tam affecta neque viribus tam infirmis fuit, qui non illa nocte eo nuntio excitatus surrexerit telumque, quod cuique fors offerebat, arripuerit. Itaque brevi tempore ad fanum ex urbe tota concurritur².

¹ Vide n. 371.

² Vide n. 249, a.

1362. Hora amplius jam in demoliendo signo permulti homines moliebantur; illud interea nulla nutabat ex parte, quum alii vectibus subjectis conarentur commovere, alii deligatum omnibus membris rapere ad se funibus. Repente Agrigentini concurrunt: fit magna lapidatio; dant sese in fugam istius praeclari imperatoris nocturni milites. Numquam tam male est Siculis, quin aliquid facete dicant, velut in hac re¹. Ajebant in labores Herculis non minus hunc immanissimum *verrem* quam illum aprum Erymanthium referri oportere.

(CIC.)

De triplici genere columnarum.

1363. E columnarum formationibus trium generum factae sunt nominationes: Dorica, Jonica, Corinthia. Nam Graeci templa deorum constituentes coeperunt fana aedificare, et primum Apollini Panionio aedem, uti viderant in Achaja, constituerunt et eam Doricam appellarunt, quod in Dorieon civitatibus primum factam eo genere viderunt.

1364. Atque in ea aede quum voluissent columnas collocare, non habentes symmetrias earum et quaerentes quibus rationibus efficere possent, uti ad onus ferendum essent idoneae et in aspectu probatam haberent venustatem, dimensi sunt virilis pedis vestigium et, cum invenissent pedem sextam partem esse altitudinis in homine, ita in columnam transtulerunt, et, qua crassitudine fecerunt basim scapi, tantum eam sexies cum capitulo in altitudinem extulerunt. Ita Dorica columna humani corporis proportionem aedificiis praestare coepit.

1365. Item postea Dianae constituere aedem quaerentes novi generis speciem iisdem vestigiis ad muliebrem transtulerunt gracilitatem, et fecerunt primum columnae crassitudinem altitudinis octava parte, ut haberent speciem excelsiorem. Basi spiram supposuerunt pro calceo, capitulo volutas, ut capillamento concrispatos cincinnos, praependentes dextra ac sinistra collocaverunt et cymatiis et encarpis pro crine dispositis frontes

¹ Vide n. 390 et 212.

ornaverunt, truncoque toto strias, uti stolarum rugas, matronali more demiserunt. Posterius gracilioribus modulis delectati septem crassitudinis diametros in altitudinem columnae Doricae constituerunt, Ionicae octosemis. Id autem genus, quod Jones fecerunt primo, Ionicum est nominatum.

1366. Tertium vero, quod Corinthium dicitur, virginalis habet gracilitatis imitationem; quod virgines, propter aetatis teneritatem, gracilioribus membris figuratae effectus recipiunt in ornatu venustiores. Ejus autem capituli prima inventio sic memoratur esse facta¹: Virgo, civis Corinthia, jam matura nuptiis, implicita morbo decessit. Post sepulturam ejus, quibus ea viva poculis delectabatur², nutrix collecta in calatho per tulit ad monumentum et in summo collocavit; et uti ea permanerent diutius sub divo, tegula texit: calathus autem supra acanthi radicem fortuito collocatus fuerat.

1367. Interim pondere pressa radix acanthi media folia et cauliculos circa vernum tempus profudit; et cauliculi secundum calathi latera crescentes tegulaeque pondere ab angulis expressi, flexuras in extremas partes volutarum facere sunt coacti. Tum Callimachus, qui propter subtilitatem et elegantiam artis marmoreae ab Atheniensibus Catatechnos est appellatus, praeteriens hoc monumentum animadvertit eum calathum et circa foliorum nascentem teneritatem, delectatusque genere et formae novitate, ad id exemplar columnas apud Corinthios fecit symmetriasque constituit, ex eoque in operum perfectionibus Corinthii generis distribuit rationes. (VITR.)

Curatio phthisis.

1368. Diutius saepe et periculosius tabes eos male habet, quos invasit. Atque hujus variae species sunt: una est, qua corpus non alitur eoque summa tenuatur macie et, nisi occurratur, hominem consumit. *Ἀτροφία* hanc Graeci vocant. Ea duabus fere de causis contrahitur: vel quod minus cibi

¹ Vide n. 315 et 316.

² Vide n. 302.

sumitur, quam convenit, vel quod plus: ita vel quod deest, corpus infirmat; vel quod superat, corrumpit. Altera species est, quam Graeci *καχεξία* appellant; ubi malus corporis habitus est, eoque alimenta corrumpuntur. Quod fere fit, quum longo morbo vitiata corpora, etiamsi illo vacant, refecionem tamen non accipiunt; aut quum malis medicamentis corpus affectum est; aut quum diu necessaria defuerunt.

1369. Tertia est longeque¹ periculosissima species, quam Graeci *φθίσις* nominarunt. Oritur fere a capite atque in pulmonem destillat; huic exulceratio accedit; inde febricula levis, quae etiam, quum quievit, tamen repetit; frequens tussis est; et pus exscreatur, interdum cruentum.

1370. Quum haec genera tabis sint, animadvertere oportet, quid sit, quo laboretur; deinde, si tantum non ali corpus appareat, causam ejus attendere; ac si cibi quis² minus, quam debet, assumpsit, adjiciat, sed paulatim, ne, si stomachum insuetum oneraverit, concoctionem impediatur. Si vero plus justo quis assumere solitus est, absterneat uno die; deinde ab exiguo cibo incipiat quotidieque adjiciat, donec ad justum perveniat. Praeter haec convenit ambulare locis quam minime frigidis, sole vitato; per manus quoque exerceri; at si infirmior est, gestari, ungi, perfricari saepius eodem die et ante cibum et post eum; atque interdum oleo, quo ungitur, quaedam adjicere calefacientia, donec insudet. Cibi vero esse debent ex iis, qui facile concoquuntur maximeque alunt.

1371. Quodsi vera phthisis est, inter initia protinus currere oportet; neque enim facile is morbus, quum inveteraverit, evincitur. Opus est, si vires patiantur, longa navigatione, coeli mutatione, adeo ut densius, quam id est, ex quo discedit aeger, petatur: ideoque aptissime Alexandriam³ ex Italia itur. Fereque id potest inter principia corpus pati, quum hic morbus aetate firmissima maxime oriatur, id est ab anno duodevicesimo ad quintum et tricesimum. Si id imbecillitas

¹ Vide n. 61.

² Vide n. 209, c.

³ Vide n. 278, b.

non sinit, nave tamen non longe vehi commodissimum est; vel lectica vel alio modo gestari.

1372. Tum a negotiis abstinendum ceterisque rebus, quae sollicitare animum possunt; somno indulgendum, vitanda cruditas, simulque et sol et frigus; os obtegendum, fauces velandae. Et quamdiu quidem febricula incursat, ei interdum abstinentia, interdum etiam tempestivis cibis medendum. Quodsi febris aut nondum incursat aut jam remisit, decurrendum est ad modicas exercitationes, maximeque ambulationes, item lenes frictiones. Cibus esse debet primo acer, ut allium, porrum idque ipsum ex aceto¹, vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca. Deinde lenis, ut sorbitio ex ptisana vel ex alica vel ex amylo, lacte adjecto. Farina etiam cum sevo ovillo caprinove mista, deinde incocta pro medicamento est.

1373. Si vehementior est noxa, ac neque febricula neque tussis quiescit, tenuarique corpus apparet, validioribus auxiliis est opus. Exulcerandum est ferro candenti, uno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utramque, item sub imis ossibus scapularum, quas *ὀμοπλάτας* Graeci vocant; sic, ne² sanescere ulcera sinamus, nisi tussi finita. (CELS.)

¹ Vide n. 172, d.

² Vide n. 389, a.

A. M. D. G.

